

Eino Tamberg pöördepunktidest oma heliloomingutegevuse viiel aastakümnel

«Concerto Grosso» (1956)

«Ilmselt oli «Concerto Grosso» rütmilisus ka tolleaegses Nõukogude muusikas tähelepanuväärne. Siis ei pidanud ma seda aga enda jaoks kuigi eriliseks. Ainult see, et ma ei olnud siis veel niisuguses mahus ja vormis sümfoonilist muusikat kirjutanud.»

«Ballett-sümfoonia» (1959)

«Ma armastan balletti ja armastan teatrit. Enamiku tollaste ballettide puhul oli tantsutehnika olulisem teravikideest.

Mul hakkas tekki ma mingi protest selle vastu. Väga pikka aega oli see mulle üks mu armsamaid teoseid.»

Ballett «Joanna tentata» (1971)

«See muutis mind küll. Seal vastandusid kaks maailma – vaevlev dogmatismile allutatud inimapsüühika ja rahvas, kes sellest väljagi ei tee ning on õnnelik omal kombel. Mina ei tahtnud rääkida katoliiklusest või usust, vaid dogmast. Kui miski muutub sulle dogmaks, siis võib see olla hukutav. Eks mingi väike protest oli seal ka valitseva ideoloogia vastu.»

«Cyrano de Bergerac» (1974)

«Kolme katku vahel võtete ajal nägin, kui fantastiliselt hea oli Georg Ots (pildil) oma rollis. Vaheajal küsisin temalt ja Jaan Krossil, mis nad arvaksid. Kas Jaan kirjutab libreto ja kas Georg laulab seda? Täiesti õudne, nutmaajavalt kahju oli, et ta ei saanud seda rolli laval esitada.»

«Esimene sümfoonia» (1978)

«Kui sümfoonia neljas osa, mis oli kavandatud sarkastilise ja vallatlevana, oli veel algusjärgus, suri Panso. Matustel kõlas lindilt üks tema armastatumaid viise, «Suure tamme laul» rahvalauliku esituses. See oli nii mõjuv. Sain viisi lummustest lahti alles siis, kui pamin selle sümfoonia neljandasse ossa sisse, mis muutis kogu kontseptsiooni.»

«Viulikontsert» ja «Amores» (1981)

«Kaks teost, mis on mulle kohutavalt armsad ja tähtsad. «Viulikontserdi» järel oli hoog sees ja ma ei tahtnud lõpetada. Hakkasin mõtlema oratooriumi peale. Mul polnud aega tellida teksti, hakkasin luulekogudest otsima mulle tähtsaks saanud tekste. Kui ma peaksin välja valima ühe teose, mida ma kõige rohkem armastan, siis on see «Amores.»»

«Lend» (1983)

«Mulle isiklikult väga tähtis ooper. See on hullumeelsuse piiril eksisteerimisest – luugu heliloojast ja hullust tüdrukust, kes suudab lennata. Või ei olegi ta hull? Juba varasest noorusest on mulle tähtsad Alveri värsiread: «Kui sa nüüd julgeks minna, sillaks su ees kõik kuristikud kaarduks.»»

«Teekond keelpillidele» (1990)

«Siin ilmneb esimest korda sõna «teekond» Juba üsna alguses oli muusika minu jaoks teekond. Hiljem oli mul teos «Tundeline teekond klarinetiga», milles on muu hulgas mälestuspilt jalgrattamatkalt sõpradega. Sattusime õhtul ühele peole, kus pillimehed olid purjus ja orkester mängis kohutavalt valesti, aga muusika sulas öösse nii kenasti.»

Eino Tambergi tundeline teekond muusikas

IMMO MIHKELSON
immo.mihkelson@postimees.ee

Täna 75. sünnipäeva tähistav Eino Tamberg teeb küsimustele vastates põgusaid tagasivaateliisi vahepeatusi oma pikal teekonnal muusikas.

Teie ühiskondlik positsioon on väga selgesti helilooja. Kui teadlikult teist helilooja sai?

Olin viiene, kui Roju toodi piamiino. Onu, kes laulis rolle Vanemuises, joonistas paberile ette suuri noote – ma nägin kehvasti. Kladed täitusid tollal noodikriiteldustega. Noot isenesest tähendas mulle midagi ilusat.

Pärast sõda viis ema mu Elleri juurde muusikat näitama. Koomiline oli, et mind võeti

Raamat

«Tundeline teekond»

208 lk

Eesti Muusika Infokeskus, 2005

Eesti Muusika Infokeskus koostas helilooja sünnipäevaks temast enam kui 200-leheküljelise raamatu «Tundeline teekond».

Seal on Märt-Matis Lille tehtud pikk intervjuu heliloojaga ja Evi Arujärve ülevaade Tambergi loominguks.

Kohtumisi ja koostööd heliloojaga meenutavad Jaan Kross, Hans Trass, Anu Kaal, Teo Maiste, Eri Klas, Jaan Rääts, Kurt Masur jt. Raamatuga kaas-

Mõeldes, kuidas raudne eesriie ja ideoloogiline surve loomingu mõjutab, võiksid ideaalid ja pürgimused selle nurga alt tunduda teistsugused. Või on nõnda rumal mõelda?

Sellel väga lollakal Nõukogude ajal sai ju suurem osa meist päris normaalselt kirjutada.

Me saime enam-vähem teostada seda, milleks me võimalised olime. Ja nüüd ütelda, et vabaduse kättesaamine on andnud meile hoopis uued ja suuremad võimalused, pole õige.

Me oleme, kes me oleme. Neid, kes praegu õpivad muusikaakadeemias, see olukord tõesti mõjutab. Nad saavad reisi ja koguvad muljeid märksa avaramas maailmas.

anemilises, joonistas paberile ette suuri noote – ma nägin kehvasti. Kladed täitusid tollal noodikriitseldustega. Noot isenesest tähendas mulle midagi ilusat.

Pärast sõda viis ema mu Elleri juurde muusikat näitama. Koomiline oli, et mind võeti enne keskkooli lõpetamist ametlikult konservatooriumi üliõpilaseks.

Te õppisite eesti muusika kõige segasemal ajal, kui toimusid nõiajahid formalistidele, sotsialistliku realismi kultus oli suurim ja lubatavuse piirid jäigad.

See oli, jah, mitmes mõttes rumal aeg. Traagiline nõiajaht oli vaid osa sellest. Ma ei tahtnud komsomoli astuda. Tõin põhjuseks, et mulle ei meeldi see, mis 1948. aasta otsuste järgi tehti.

Üllatav küll, aga ma jäin elu ja sain ka edasi õppida. Eugen Kapp, kes oli väga mõjukas isik ja hea südamega inimene, päästis mu.

Muusikas oli olukord talumatult rumal. Kirjanduses ja maalikunstis oli see talumatult rumal.

Teie põlvkond tõi eesti muusikas kaasa suure murrangu ja teile endale omistatakse 1956. aasta «Concerto Gros-soga» muutuse kuulutaja au.

Mitte minu teos ei toonud pööret, vaid inimesed, kellega ma koos õppisin – Tormis, Jürisalu, Rääts ja Jaan Koha. Välja arvatud Tormis, kes läks Moskvasse õppima, töötasime ka raadios helirežissööridena. Pisut hiljem tuli raadiosse ka Arvo Pärt.

Mis aga puutub minu teosesse, siis oli mul lihtsalt õnn kirjutada see pisut varem, kui teised oma tähelepanu väärivad teosed valmis said. See oli juhus.

Lisaks helidele – mis teie muusikat veel on vorminud?

Juba alates keskkooli lõpust

Õnnelik inimene: tänane juubilar Eino Tamberg tunnistab, et on saanud oma elus teha peaaegu kõike seda, mida on tahtnud ja mis on talle oluline olnud.

Peeter Langovits

huvitas mind antiik. Lugesin palju raamatuid, lisaks eesti keelele ka saksa ja inglise keeles.

Mind see aeg tohutult veetles – inimitunnete sarnasus sellega, mida me praegu tunneme. Ma ei näinud seal suurt erinevust.

Sõnal on minu arust suur väärtus. Mitte ainult selle pärast, et kõneldud sõna on kergemini arusaadav kui lauldud sõna. Kõne toob ka muusikasse teise kõlalise mõõtme.

Tundub, et teie tee muusikas on olnud päikeseline, ilma eriliste tagasilöökideta.

Mul on olnud kaks loominguulist kriisi. Vähemalt ühe põhjuseks oli see, et istusin kontsertidel ja mul oli igav.

Mõtlesin siis, et kui minul on igav kuulata teiste muusikat, miks peaks teistel olema huvitav minu muusikaga. Motivatsioon kadus ära.

Kui ma praegu ostan kontserdile pileti, siis püüan alati võtta ääre peale, ukse ligikaudu.

Ma pole küll kordagi poole pealt välja läinud. Aga tunne, et võimalus on, peab olema.

Te tahate öelda, et siis tekkis

loojaga ja Evi Aruja vea-vaade Tambergi loomingu-

gust. Kohtumisi ja koostööd heliloojaga meenutavad Jaan Kross, Hans Trass, Anu Kaal, Teo Maiste, Eri Klas, Jaan Rääts, Kurt Masur jt. Raamatuga kaasneb ka CD Eino Tambergi muusikaga.

Raamat

«Elamine kui loomingu aine»

Koostanud
Virve Normet
208 lk

Tänapäev, 2005

Eino Tambergi intervjuud ja mõtteavaldused ajavahemikust 1998 kuni 2005 on kokku kogunud ja tervikuks sidunud kauaaegne raadiotoimetaja Virve Normet.

«Eino Tambergi jutustamislaad on soe. Inimesena on ta mõistev ja leebe. Tema sõnadesse pandud mõtteid kuulates jääb ikka ja alati tunne, et see pole veel kõik – et tunnetuslik tagamaa on veel palju-palju sügavam,» ütleb raamatu koostaja.

teil helilooja vastutus kuulaja ees?

Mingil moel jah. Ma olen juba üsna pikka aega mõelnud, et helilooming on ajas töötav kunst.

Tookord mõtlesin rohkem kontserdisaalist ja kujutlesin, et sinna tulnud inimene peab istuma kogu selle aja, mis ta su teost kuulab – 15 minutit, tunni või rohkem. Ta ei saa kusagile ära minna, kui igavust tunneb.

Kui ma raamatu kätte võtan, võin ma mõne 300-leheküljelise teose läbi lugeda kol-

me tunniga ja Thomas Manni raamatut lugeda kolm kuud – tagasi lapates, löike üle lugedes.

Sa saad lugedes ise määrata aja kiiruse ja koguse, mille sa kulutad. Samuti on kujutava kunstiga.

Kui kontserdil või ooperis on igav, siis on põrutavalt igav ikka lõpuni.

Heliloojatele makstakse teose pikkuse eest, kuid minul on küll tunne, et alates teatud minutite hulgast peaks helilooja hakkama peale maksma selle eest, et ta publiku tähelepanu nii kauaks endale võtab.

suuremad võimalused, pole õige.

Me oleme, kes me oleme. Neid, kes praegu õpivad muusikaakadeemias, see olukord tõesti mõjutab. Nad saavad reisisa ja koguvad muljeid märksa avaramas maailmas.

Ma olen olnud kohutavalt õnnelik inimene ja mind on väga harva takistatud tegemast seda, mida olen tahtnud ja mis mulle oluline.

Teie pedagoogitööd silmas pidades – kui palju te ise olete mõjutanud teisi?

Ainult kaudselt. Ma ei ole kunagi tahtnud öelda õpilasele, et need taktid mulle ei meeldi ja see lehekülj on vilets, tehku ümber.

Pigem olen neile püüdnud näidata võimalusi, rõhutades, et see on minu kui inimese arvamus. Minu jaoks vist kunstis polegi tõe olemas.

Ma olen soovinud, et mu õpilased juba nooruses saavutaksid endas võimaluste paljususe.

Et nad ei oleks mitte pusivad-töötavad heliloojad, vaid loovad heliloojad; et looming on mäng ja lõbutsemine; et nad tööd tehes tunneksid rõõmu ja lõbu. Viimase hulka kuuluvad muidugi ka valu ja traagika.

Kas te tagasi vaadates näete oma muusikas ka mingeid konstante?

Võib-olla mingi tundeaktiivsus või spontaansus. Aga see jääb viimasel ajal järjest väiksemaks. Samuti olen ma armastanud väga lihtsaid muusikalisi kujundeid.

Olen ju kirjutanud ka levi-laule. Seda lihtsalt rõõmu pärast, et sain ära kasutada mõne idee, mida ei sobinud kasutada tõsisemas muusikas.

Mida teie muusika inimestega teha võiks?

See võiks pakkuda mingit tunnet või tundelisust – nukurust, igatsust... jah, igatsust millegi järele.